

אולם **הכא** בנשבע לשקר, **בדינא דידיה**, עימו באותו דין ובאותו עונש — נענשים גם בני משפחתו.

וחילוק זה בין עונשו של המעביר בנו למולך לדין עונשה של משפחתו, נלמד **ברתניא**: **רבי אומר** "והכרתיו אותו" [האמור במעביר בנו למולך] **מה תלמוד לומר** מדוע נאמר "אותו" והלא ודאי שכיון שהוא בעל העבירה, הוא נידון בכרת?

התשובה — **לפי שנאמר** "ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו" יכול להילמד מכך הדין שכל המשפחה כולה תידון בהיכרת,

תלמוד לומר "אותו" — **אותו בהיכרת, ולא כל המשפחה כולה בהיכרת!**

ומיעוט זה של דין המשפחה נאמר רק במעביר בנו למולך אך לא בנשבע לשקר, שאף משפחתו נידונת בדינו.

עוד נאמר בברייתא: **וכל עבירות שבתורה נפרעין ממנו. וכאן ממנו ומכל העולם כולו.**

שנאמר [הושע ד — א]: "שמעו דבר ה' בני ישראל כי ריב לה' עם יושבי הארץ כי אין אמת ואין חסד ואין דעת אלוקים בארץ. [פסוק ב:] **אלה וכחש ורצח וגנב...**" אלה וכחש — הרי זו שבועה לשקר. **וכתיב**, בהמשך שם נאמר [פסוק ג] "**על כן תאבל הארץ** ואמלל כל יושב בה..." ומשמע, שעל עון שבועת שקר, נפרעים מכל מעולם.

שואלת הגמרא: **ואימא עד דעביר להו לכולהו**, יתכן כי אין העולם נענש אלא אם כן נעשו כל העבירות הללו?

— **לא סלקא דעתך**. לא יתכן לומר כך. **דכתיב** [ירמיהו כג י]: "**מפני אלה אבלה הארץ**". ו"אלה" הינה שבועה שקר. ומוכח שרק משום כך — נענש העולם כולו!

ומקשה הגמרא: **וכי בכל עבירות שבתורה מכל העולם לא נפרעים? והכתיב** "וכשלו איש באחיו" כשלו ונענשו איש בעון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה ונענשים בעון חבריהם, ואם כן אנו רואים שגם בעבירות אחרות נפרעים מכולם?

ומתרצת הגמרא: **התם בשאר עבירות** לט-ב שבתורה, מדובר כאשר **שיש בידם**, ביד האחרים **למחות** בבעל העבירה, ולא מיחו בו. ולפיכך נענשים הם על עוון זה, שלא מיחו. אולם לא נענשים הם על העבירה שלו. ואילו בשבועת שקר נענש העולם כולו עבורו, ואפילו אותם שלא היה בידם למחות.

ומעתה, לאחר ששינוי בברייתא שבגלל שבועת שקר נענשת משפחתו ונענש גם העולם כולו, וכמו כן שינוי שכל משפחה שיש בה מוכס כולם נענשים משום שמחפים הם עליו, וכן שינוי שבשאר עבירות, כאשר יש בידם למחות ולא מיחו, קרינן ביה "וכשלו איש באחיו" ונענשים כולם, נשאלת השאלה:

מאי איכא בשאר עבירות בין רשעים דמשפחתו לרשעים דעלמא, שהרי כולם

נענשים, ובמה נענשת משפחתו יותר?

וכמו כן יש לשאול: מאי איכא בין צדיקים דמשפחתו שלא יכלו למחות ולפיכך אין להענישם לצדיקים דעלמא, שהרי בשבועת שקר כולם נענשים, ואפילו הצדיקים שבמשפחתו והצדיקים דעלמא?

ומבאר הגמרא: הוא, העבריין בעצמו בשאר עבירות, [לא בעבירת שבועה], נידון בדיניה. בדינו שלו, המגיע לו. ורשעים דמשפחה מהמשפחה שלו, בשאר עבירות, נענשים בדין חמור אבל לא כמו העבריין בעצמו.

וכן רשעים דעלמא בשאר עבירות נידונים בדין הקל. אולם צדיקי שלא יכלו למחות דהכא, היינו צדיקים ממשפחתו והכא היינו צדיקים דעלמא, פטירי.

אולם, נבי שבועה: הוא, ורשעים דמשפחה — נידונים בדיניה כדינו של הנשבע! ורשעים דעלמא — בדין חמור! וצדיקי דהכא ממשפחתו והכא מעלמא — נידונים בדין ובעונש הקל!

עוד נאמר בברייתא: אם אמר איני נשבע — פוטרין אותו מיד [וכפי שנתבאר לעיל: משלחין אותו מיד מבי"ד, כדי שלא יתחרט ויחזור בו]⁽⁴¹⁾ ואם אמר "הריני נשבע" — העומדים שם אומרים זה לזה "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה!"

ומשמע ממה שאמרים בלשון רבים "האנשים הרשעים האלה", שהדברים אמורים כלפי שני בעלי הדין. ולכן מקשה הגמרא:

בשלמא ההוא דקא משתבע נקרא איש רשע, וקאי ב"סורו", שפיר הוא נכלל בכלל אלו שעליהם נאמר "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה".

אלא ההוא, התובע, דקא משבע ליה, המשביע את הנתבע, אמאי קאי ב"סורו"? והרי לא בא אלא לתבוע את חובו!

ומתרצת הגמרא: כדתניא: רבי שמעון בן טרפון אומר: "שבועת ה' תהיה בין שניהם" — מלמד שחלה שבועה ועונשה על שניהם.⁽⁴²⁾

מדבריו קודם שיצא מבי"ד, אינה אלא בתוך כדי דיבור או אם עדיין עסוקין באותו ענין! כיון דמכאן ואילך — ישלם כפי שקיבל עליו כאשר סירב להישבע.

ולדברי הרמב"ם [פרק ז' מהלכות סנהדרין הלכה ג'] הסובר דכל זמן שלא קנו מידו, יכול לחזור בו ואפילו יצא מבית דין, הרי שדברי הגמרא "פוטרין אותו" פירושה: שיאמרו לו שישלם מיד כדי שלא יחזור בו.

42. קשה: סוף סוף מדוע מחליטין לרשעים. והלא יתכן שנשבע באמת. ואמנם המשביע רשע

41. כך פירש רש"י לעיל בדף לט ב ד"ה פוטרין אותו. ומבואר בדבריו שאילו חוזר בו — נשבע. וביאר הרשב"א בדעת רש"י, דכל שיצא מבית דין הרי הוא כגמר דין ואינו יכול לחזור בו. אבל כל שלא יצא לא הוי כגמר דין. ולכן, עדיין יכול לחזור בו.

הריטב"א הביא את שיטת הרמב"ן בפרק במפקיד [מסכת בבא מציעא לו א] הסובר כי כל שקיבל עליו בבית דין, אפילו שלא קנו מידו [התחייבות בקנין על התשלום], אינו יכול לחזור בו,

ולפי זה, החזרה האמורה כאן דיכול לחזור בו

שפרע לו את החוב! ולאחר שנשבע, נתכוין הנתבע ליטול חזרה את הקנה עם המעות, וקדם וזרק התובע את הקנה, ונתגלו המעות!

ומשום כך, וכן משום שאר אפשרויות רמאות כגון זו, מבהירים ב"ד לנתבע שהוא נשבע על דעת ב"ד ועל דעת המקום היודע את האמת!

שנינו במשנתנו: **שבועת הדיינין, הטענה שתי כסף.**

אמר רב: דברי המשנה "הטענה שתי כסף" אינם אמורים כלפי תביעת התובע שתהא על שתי כסף. אלא **שכפירת הטענה**, שכופר הנתבע שהודה במקצת התביעה — היא שצריכה להיות על סכום שהוא לכל הפחות **שתי כסף**. וזאת, מלבד הודאתו שצריכה להיות לפחות בפרוטה, כדי להתחייב בשבועת מודה במקצת.

שגם התובע אשם הוא בחילול השם הנובע משבועת השקר של הנתבע. ואשמתו היא בכך שלא דקדק למסור ממנו ביד אדם נאמן, ולפיקך גרם שהגיע לידי השבעת שבועת שקר! (43)

עוד נאמר בבביתא: **וכשמשיבין אותן, אומרים לו: הוי יודע שלא על דעתך אתה נשבע!**

ומבאר הגמרא: **למה לי למימרא ליה הכי?** ומתרצת: **משום קניא דרבא! משום מעשה שהיה אצל רבא.** וכדלהלן:

שהיה אדם חייב שבועה לחבירו מחמת תביעת ממון שיש לו אצלו. וכאשר בא הנתבע להשבע שפטור הוא מתביעת התובע, הקדים הנתבע והכניס מעות בסך התביעה, לתוך קנה חלול. ולפני השבועה, הפקיד הנתבע את הקנה ביד התובע, מבלי שהלה ידע שבידו קנה מלא מעות. ומיד נשבע

כתב, כי מי שהוא יודע שאם ישבע — יחשדו אותו בני אדם על שבועתו מפני אמתלאות, יש לו להימנע ולחשוך נפשו מן השבועה לכבוד שמים, גם כי האמת איתו!

43. כך פירש רש"י. אולם הר"י מיגאש"ל לקמן [מז ב] כתב: מלמד שהשבועה חלה על שניהם, כלומר: עוון השבועה חל על שניהם. הנתבע שהוא נשבע לשקר, והתובע לפי שהוא יודע שהשבועה שהוא משיב את הנתבע — שבועת שקר היא ומניחו להשבע.

עוד פירש הר"י מיגאש, "מלמד שהשבועה חלה על שניהם", כלומר עוון השבועה — חל על שניהם, או על זה או על זה. שאם הנתבע נשבע לשקר הרי עוון השבועה חלה עליו

הוא, שתובעו ואין לו עליו. אולם הנשבע בעצמו, מה חטא? והלוא באמת אינו חייב כמו שזה תובעו! וכתב החתם סופר, שאכן שבועת אמת היא רעה ומרה, ואשרי הנוזהר ונשמר ממנה, ויש לו לעשות הכל בכדי לימנע מלהגיע לידי כך, וכיון שלא נמנע מכך, יש בזה משום רישעה. ועיי"ש בדבריו חושן משפט סימן צ.

[אמנם בדבר זה, נחלקו ראשונים. דעת הרמב"ם בספר המצוות מצוה ז', כי מצוה להישבע על מנת לקיים דבר אמת. וכפי שנאמר על כך "בשמו תישבע". אולם הרמב"ן שם חולק וסובר כי השבועה הינה רק היתר על מנת להינצל מתביעת שקר. אך אינה מצוה. (ועיי'ן במגילת אסתר שם)]

ורבינו יונה בשערי תשובה שער ג אות מה

ואילו "כפירת טענה — פרוטה" לא קתני ואם היה הדין כדברי שמואל, היה על המשנה להזכיר דין זה שהכפירה תהא לכל הפחות בפרוטה [כשם שעל הודאה נאמר "ההודאה בשוה פרוטה"].

ומוכח מכך כרב, שדברי המשנה "הטענה שתי כסף" נאמרו על כפירת הטענה. שצריכה להיות לפחות בשתי כסף. ואילו טענת התביעה צריכה להיות שתי כסף ועוד פרוטה.⁽⁴⁵⁾

ועוד הוכחה כדברי רב: **תנן נמי במסכת בבא מציעא:** חמשה פרוטות הן [חמשה דיני ממונות שתלויים בפרוטה]. **ההודאה** במקצת **בפרוטה** וכו'.⁽⁴⁶⁾ ואילו דינו של שמואל שיכולה הכפירה להיות לכל הפחות בפרוטה — **לא קתני** לא נזכר במשנה זו. ומוכח שהכפירה צריכה להיות שתי כסף. ורק בהודאה נאמר דין פרוטה!⁽⁴⁷⁾

נמצא, שהתביעה של התובע צריכה להיות לפחות על שתי כסף ופרוטה, כדי שתכלול את שתי הכסף, שהן סכום הכפירה, ועוד פרוטה, שבה הוא מודה.

ושמואל אמר: הטענה עצמה שטוען התובע — היא שצריכה להיות **שתי כסף**. אך הכפירה של הנתבע — אפילו לא כפר אלא בפרוטה אחת והודה בשאר, או לא הודה אלא בפרוטה אחת וכפר בשאר, חייב שבועת מודה במקצת.⁽⁴⁴⁾

אמר רבא: דיקא מתניתין מדוייקת לשון משנתנו, **כותיה דרב**. ואילו **קראי**, מן הפסוק מדוייק, **כותיה דשמואל**, כמו דברי שמואל.

דיקא מתניתין כותיה דרב, דקתני, שהרי שנינו במשנתנו: **הטענה שתי כסף, וההודאה שוה פרוטה**.

"הילך", נחסר מן הטענה, כיון שהוא כמי שלא תבעו. ואם כן, אין כאן טענת שתי כסף ופטור משבועה. ועיי"ש שהוכיח שאף על פי כן — נשבעים על כך!

45. ומה יענה שמואל על ראייה זו ממשנתנו? ביאר הריטב"א: אמר לך שמואל, התנא במשנתנו, חדא מינייהו נקט. כלומר, הזכיר את אחד מחלקי הטענה. ונקט דוקא הודאה בפרוטה. ומשום שההודאה גרמה את השבועה שהרי כופר הכל פטור משבועה. ונקט דין זה שכדי להישבע — די בפרוטה.

46. כך היא לשון המשנה בבבא מציעא נה א. אולם המהרש"ל גרס בגמרא כאן "ה פרוטות הן האונאה בפרוטה וההודאה בפרוטה".

47. ביאר הריטב"א ששמואל יענה על ראייה זו

והתובע פטור. ואם הנתבע נשבע עליו באמת. והתובע, תבעו בדבר שלא היה אצלו, הרי עוון השבועה חלה עליו.

44. הסתפק רעק"א [לפי דעת שמואל]: מבואר בגמרא בבא מציעא [ד א] שאם הודה הנתבע במקצת הטענה, ואמר למלוה "הילך מעות הללו", כלומר, שנתן לו מיד את המעות עצמן, ואמר לו: לא הוצאתים, ויכול אתה לקחתם! הדין הוא שפטור משבועה, כיון שאין הודאה זו נחשבת כהודאה על חלק מהטענה, אלא כאילו נתן לו הלואה את המעות מעצמו.

ולפי זה נסתפק מה יהא הדין אם טענו התובע שתי כסף, והודה לו בפרוטה, ועוד הודה לו במקצת ואמר "הילך". ולכאורה, מה שהודה ואמר "הילך", אין זה נחשב להודאה מחמת הטענה, אלא נחשב הדבר כאילו נתן לו מעצמו קודם שתבעו. ונמצא כי הסכום שאמר בו

ופסוק זה "כי יתן" שנאמר על הנתינה, כלומר, כאשר נותן אדם לחבירו כסף או כלים והלה מודה במקצת וכופר במקצת —

קאמר רחמנא שבמקרה זה מתחייב המודה במקצת — בשבועה. וכדכתיב "אשר יאמר **כי הוא זה**" שמודה הוא במקצת מתוך "זה". כלומר, מתוך התביעה של שתי הכסף האמורה בתחלת הפרשה, או אז, מתחייב הוא בשבועה!

ומוכח כשמואל שהנתינה האמורה בתורה "כי יתן איש אל רעהו" מדברת בשתי כסף. ובשתי הכסף האלו, מודה הנתבע במקצת וכופר בשאר ועל ידי כך מתחייב שבועה. אף אם הכפירה היא בפחות משתי כסף.⁽⁴⁹⁾ ולכאורה, יקשה לרב. שהרי מהכתוב

ואילו מקראי דייקי כותיה דשמואל: דכתיב בתחילת פרשת שבועת מודה במקצת — "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור".

הקיש הכתוב כסף לכלים, ללמדך:

מה כלים צריכים שיהיו שנים [שהרי נכתב כלים בלשון רבים, ומיעוט רבים שנים], כדי שתהיה בזה כפירה והודאה במקצת, אף כסף שנים. שתי מעות של כסף, כדי שיהיה בזה כפירה והודאה במקצת.

וכן למידיים: מה כסף דבר חשוב, ששיערו חכמים שמעה כסף האמורה בתורה, דבר חשוב היא. אף כל⁽⁴⁸⁾ התביעות שאינן של כסף [כגון שתובע מטלטלין], צריכות להיות תביעות של דבר חשוב כשתי כסף!

ואם כן מה שגרס רש"י "אף כל דבר חשוב", אין כונתו שנתמעטו כלים מכל חשיבות ממנויות. אלא רק לומר שאין צריך שיהיה בהם שווי שתי כסף. אך שיעור ממון דפרוטה ודאי צריך שיהיה בהם. והניח החזון איש את דברי התוספות בצ"ע.

49. כך פירש רש"י את הדרשא לפי שמואל. אולם הריטב"א לא הבין שמ"כי יתן" משמע לשמואל שהטענה היא שתי כסף. אלא משמע מ"כסף או כלים" דכתב קראי לכולה תביעה היא.

ואכן הקשה הריטב"א מדוע לא הביאה הגמרא ראייה לדברי שמואל מדכתיב "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים" אשר בזה מבואר שתחילת הנתינה היא כסף או כלים ועל זה טוענו. ודלא כרב האומר שהכפירה היא שתי כסף אך הטענה יותר משתי כסף. [וכמו שפירש רש"י את ראיית הגמרא מקראי].

לרב, שכפירה והודאה — חדא חשיבא. כיון שעל ידי שניהם הוא נשבע!

48. כך היא גירסת רש"י. אולם הראשונים גרסו "אף כלים דבר חשוב" כלומר, שאף כלים צריכים להיות בעלי ערך כספי וכדילפינן מ"כסף".

ובדברי התוספות ד"ה מה כלים, מבואר לכאורה כי רש"י שגרס "אף כל" ולא גרס "אף כלים", כונתו היא, שכלים אינם צריכים להיות בכלל "דבר חשוב" ואף אם אין בהם שוה פרוטה — נשבעים עליהם.

ובחזון איש העיר על המשמע בדברי התוס', שאין כל הכרח להבין דברי רש"י כך. כיון שמה שאמר שמואל "יצאו כלים למה שהם" הכונה בזה היא שאין צריך שיהיה בהם שיעור טענה שתי כסף. אבל לענין שיעור כפירה והודאה צריך שיהיה בהם שוה פרוטה כדי שיחשבו בממון. ולכן גם בכלים צריך שיהיה שוה פרוטה.

מדוקדק כדברי שמואל,

ומתריך **רב**: אין "זה" מתייחס לשתי הכסף האמורים בתחילת הפרשה, לומר שעל מקצתן הוא מודה.

אלא **הוא** "זה" מיבטי ליה ללמד את עצם דין הודאה במקצת הטענה. שכאשר מודה הנתבע במשהו, כלומר ב"זה" — מקצת התביעה, חייב שבועה. ובאמת לעולם צריך שהתביעה תהיה על שתי כסף ופרוטה, כדי שהכפירה תהיה לפחות שתי כסף.

ושמואל מוכיח ש"זה" מתייחס לטענת שתי כסף של התובע אשר מתוכם מודה הנתבע במקצת.

וההוכחה היא: אילו היה כתוב "זה" בלבד בפסוק, היה אפשר לומר אכן כדברי רב שמכך ילפינן דין מודה במקצת ולא ניתן ללמוד מכך כדברי שמואל.

אבל הרי **כתיב "הוא" וכתיב "זה"**. וכוונת הכתוב ללמדנו **דאי כבר במקצת** שתי הכסף המבוארים בתחילת הפרשה, **ואודי במקצת** אותן שתי הכסף — **חייב**.

ורב הסובר ש"זה" אינו מתייחס לתביעה האמורה הראש הפרשה. אלא ש"זה" נאמר על עצם ההודאה במקצת, מה יעשה מה יעשה עם ה"הוא", ולשם מה נכתב?

ומתריך: **חד להודאה במקצת הטענה, וחד להודאה ממין הטענה**. והיינו ש"זה",

ההודאה במקצת שאותה למידים מ"זה", צריכה להיות ממין ה"הוא" [של התביעה], ואין ה"הוא" מתייחס לשתי הכסף שבתחילת הפרשה. אלא רק לומר שההודאה צריכה להיות ממין התביעה.

ושמואל אמר: אמנם "הוא" ו"זה" בעינן למודה במקצת ולהודאה ממין הטענה כאמור וכדברי רב,

ואם כן קשה לשמואל, מנין שטענת התובע תהיה על שתי כסף?

אלא ישיב שמואל, **לאו ממילא**, בלא לימוד מפסוק מיוחד, **שמעת מיניה**, כדברי, שלא בעינן כפירת שתי כסף אלא אף פחות.

ומדוע, דהרי **הפרה לה טענה** הראשונה, שהרי תבע שתי כסף וזוהי התביעה האמורה בתורה, שתובעו שתי כסף ומודה במקצת, וממילא כפירתו היא בפחות משתי כסף?

[ובהכרח שבאופן זה דיברה התורה, ולא יתכן שתהיה הכפירה שתי כסף כי הלוא הטענה עצמה האמורה בתורה היא על שתי כסף. ודבר זה הוא קושיא לרב].

אלא אמר לך רב: יש לי להוכיח ש"כסף" המוזכר בתחילת הפרשה, אינו מתייחס לתביעה של התובע. אלא **כי אתא**, כשהזכירה התורה תיבת "כסף", **מעיקרא** בתחילת הפרשה, **לכפירה הוא דאתא**! ועל הכפירה נקטה התורה שצריכה להיות על שתי כסף, ולא על טענת התובע.

שומרים היא ועירוב פרשיות יש כאן למודה במקצת.

ומוסיף הריטב"א: ומילתא דפשיטא היא

ותריך: דהיא "כי יתן" — לדין השומרים הוא נאמר וללמד שאין נתינת הקטן כלום [מדכתיב כי יתן איש] וכל תחילת הפרשה בדיני

כגון מחטין,] ואין צורך שיהיה בה שיעור חשיבות,

קא משמע לן "כסף", שכל תביעה שאינה תביעת כלי, צריכה להיות דבר חשוב וכשתי מעות של כסף.

ונמצא, שאין תיבת "כסף" בפסוק מיותרת. ועל כרחק שהיא נאמרה לצורך הטענה שתהיה בשתי כסף, וכדברי שמואל ולא כרב.

תנן: תבעו: דבר השווה שתי כסף שיש לי בידך, וענהו: אין לך בידי אלא דבר השווה פרוטה — פטור!

מאי טעמא פטור, לאו משום דחסרה לה טענה? האם לא משום שחסר בסכום התביעה שבטענה?

שהרי היתה הטענה פחות משתי כסף ופרוטה, ואין בה כדי לחייב שבועה, ומוכח כדברי רב שצריכה הטענה להיות לכל הפחות על שתי כסף ופרוטה, ותיובתא דשמואל!

אמר לך שמואל — מי סברת שהתביעה המוזכרת במשנה על שתי כסף, הכונה היא רק לתביעת דבר השווה לשתי כסף קתני, ולא שתובע את עצם מעות שתי כסף?

לא, שתי כסף מעות דוקא קתני, וכאשר תובע אדם את חבירו על שתי כסף כמובא במשנה, כונתו לתבוע את הכסף עצמו. ולא את ערכו ושוייו. והנתבע שהודה לו בפרוטה

והראיה לכך היא: דאם כן כדברי שמואל, שעל התביעה הוא נאמר, מדוע צריך כלל לכותבו, לכתוב רחמנא "כי יתן איש אל רעהו כלים לשמור" ואנא אמינא:

מה כלים שנים — אף כל שנים! וגם תביעת כסף נכללה בכך שצריכה היא להיות בשתי כסף, שהרי הכל צריך להיות בשנים.

ואם כן, כסף דכתב רחמנא למה לי — אלא על כרחק שאם אינו ענין, אם אין צורך בהזכרתו לענין הטענה שהרי טענה ילפינן מ"כלים",

תנח ענין לכפירה!

— הרי שצריך זאת לענין הכפירה. וללמדנו, שהכפירה עצמה צריכה להיות לפחות בשתי כסף!

ושמואל אמר לך: [על הוכחה זו של רב, ש"כסף", יילמד מ"כלים", ותיבת כסף מיותרת,] אי כתב רחמנא "כלים" בלבד ולא כתב כסף,

הוה אמינא כך: מאי כלים — שנים, אף כל שנים, וזה כל מה שהינו לומדים מן הפסוק. אבל, שיהיה הדבר שתובעו — דבר חשוב כשתי כסף, לא היינו יודעים דבעינן זאת, שיהיה הדבר שתובעו מוגדר כדבר חשוב.

והיינו אומרים: כשם שבתביעת כלים די שיתבע שני כלים כלשהם, [כמבואר בגמרא לקמן מ ב שכל שתובעו שני כלים והודה לו באחד מהם — חייב, אפילו אין בהם ערך

מדכתיב "כי יתן" כיון שפסוק זה מדבר בשעת נתינה ולא בשעת תביעה.

דבמודה במקצת לא תלי בשעת נתינה אלא בשעת תביעה מבית דין. בין שנתן לו בתחילה מעט או הרבה. ולהכי לא דייקנן מידי לשמואל

שתובעו **שזה** הסכום שנוקב בתביעה, ולא שתובעו את הכסף בעצמו, לכן **משום הכי חייב**, לפי שהודאתו בפרוטה אינה דוקא בפרוטת נחושת, אלא בשוה פרוטה.

אלא אי אמרת דוקא כסף תובעו, ודוקא נחושת הוא מודה לו, **אמאי חייב** שבועה? והא **מה שטענו** שתי כסף ופרוטה לא הודה לו. ומה שהודה לו בפרוטה הנחושת, לא **טענו** בתביעת שתי הכסף,

ומתרצת הגמרא: **מידי הוא טעמא?** האם זוהי טענה והוכחה? הלוא אין דבריך אמורים **אלא לשמואל**. והרי הוא הולך לשיטתו.

כי האמר רב נחמן אמר שמואל: **טענו הטין ושעורין, והודה לו באחד מהן — חייב**. (52)

לפי שאין ההודאה צריכה להיות בכל מיני התביעה, אלא בחלקה בלבד. ולכן, כאן, שתבעו שתי כסף ופרוטה נחושת, והודה לו בפרוטת נחושת — הודה לו בחלק ממיני התביעה. והודאה זו מחייבתו בשבועה.

של נחושת, הודה בפרוטת נחושת ממש ולא בשוויה, (50)

ואם כן, כאשר תבעו שתי מעות כסף ממש והודה לו בפרוטת נחושת ממש, הרי שהודאה זו היא הודאה שלא ממין הטענה,

כי **מה שטענו** מעות כסף לא הודה לו, ומה שהודה לו בנחושת לא **טענו**. שהוא הרי תבע ממנו את מין מטבעות הכסף. ולכן פטור. ולא משום שהתביעה על שתי כסף בלבד אינה מספיקה כדי להתחייב על ידה שבועה. ואם כן, אין להוכיח מזה כרב ודלא כשמואל. (51)

ועל זה מקשה הגמרא: **אי הכי**, שהנידון הוא בטוענו כסף דוקא ולא את שוויו, **אימא סיפא** של משנתנו:

אמר התובע: **שתי כסף ופרוטה יש לי בידך**. ענה לו הנתבע: **אין לך בידי אלא פרוטה — חייב!**

ודנה הגמרא: **אי אמרת, בשלמא**, אם בכל המקרים המובאים במשנה, היה מדובר

דאם כן, אפילו טענו שתי כסף והודה לו בפרוטה, הרי שממה שטענו הודה לו! ולקמן יובאו דברי רש"י [מ א] שביאר, שלכולי עלמא, המטבעות כולן מין אחד הם. ונדון בזה במקומו.

52. הוכיח הרשב"א שאכן תשובה זו הינה רק לדעת שמואל. אולם רב באמת סובר שטענו חטיין ושעורין והודה לו באחד מהם — פטור. והראיה היא מדברי הגמרא לקמן [מ ב טענו כלי ופרוטה, הודה בפרוטה וכפר בכלי — חייב. הודה בכלי וכפר בפרוטה — פטור.

והעמידה שם הגמרא כי הדין שהודה

50. כתבו הר"ן והראשונים דמחלוקת רב ושמואל אינה דוקא בדין משנתנו. אלא נחלקו בכל תבעיות אם הם בדוקא או בשוה.

וז"ל הר"ן: מי סברת שוה קתני, דוקא קתני. פירושו, מי סברת שהטוען את חברו דינר לי בדיך, שוה דינר במשמע ולא דינר דוקא, וכן המשיבו פרוטה יש לך בידי, שוה פרוטה במשמע, — אינו כן! אלא התובע והמודה, כל מה שהם תובעים או מודים — דוקא הוא. ובהא פליגי רב ושמואל.

51. מכאן מוכיח תוס' [והרשב"א] שלשמואל אין כל המטבעות שוות ונחשבות כמין אחד.

הודה ממין הטענה, ולא משום שלא היתה כפירתו בשתי כסף.

ומשמע, שאם יתבע שוה שתי כסף והלה יודה לו בשוה פרוטה — יהיה חייב שבועת מודה במקצת.

ומעתה מקשה הגמרא: **לימא תיהוי תיובתא דרב**, שאמר אף אם יתבענו שוה שתי כסף ויודה לו בשוה פרוטה, לא יתחייב שבועה, משום שלא היתה הכפירה בשתי כסף?! והלוא הוכחנו שאם יתבענו שווי שתי כסף ויודה לו בשוה פרוטה יתחייב — ודלא כרב?!

והתירוק: **אמר לך רב: לעולם כולה מתניתין איירי בתובעו שוה ולא את מעות הכסף עצמו הוא תובע.**

אלא אם כן, יש להבין, מדוע כאשר תובעו ליטרא זהב ומודה לו בליטרא כסף פטור?

והתירוק: **"ליטרא" זהב שאני**, משום שהזכיר התובע בדבריו את משקלו של הזהב, שהמזכיר משקל כוונתו לדבר בעצמו ולא לשוויו, שהרי שווי נמדד בערך של מטבע ולא במשקל.

אבל אם תבע שתי כסף, כוונתו לשוה שתי כסף. והא דפטור במקרה המובא ברישא שתבעו שתי כסף והודה לו בפרוטה — הוא משום שלא היתה הכפירה בשתי כסף.

ומוכיחה כן הגמרא: **הכי נמי מסתברא** כמו שהעמיד שמואל את דברי משנתנו, שתובעו דוקא מעות כסף ולא שוה כסף.

מדקתני בסיפא דמתניתין: ליטרא זהב יש לי בידך. אין לך בידי אלא ליטרא כסף — פטור!

אי אמרת, בשלמא דוקא קתני, משום הכי פטור, כי היות שתובעו זהב דוקא, והודה לו בכסף דוקא, נמצא שאין הודאתו ממין התביעה, ולכן פטור משבועה,

אלא אי אמרת שוה ליטרא זהב תובע ממנו, והודה לו בשוה ליטרא כסף, קשה: אמאי פטור משבועה?

והא **ליטרא זהב**, שוה **טובא יותר** הוא מליטרא כסף, וכיון ששוה תבע ושוה הודה לו, הרי הודה בחלק מסכום התביעה, והודאה זו היא הודאה במקצת ממין הטענה. ומוכרח מכאן שמשנתנו מתייחסת לתביעות בדוקא לפי מה שתובע. ולא לפי שווין.

ומעתה: **אלא, מרסיפא בתובעו זהב דוקא** ולא שוה זהב, הרי שברישא נמי מדובר שתובעו בדוקא ולא בשוה, וכתוב ברישא של משנתנו **"שתי כסף יש לי בידך, אין לך בידי אלא פרוטה פטור"**, כיון שתבעו כסף **דוקא**, ולא שוויו.

ונמצא שהסיבה לפטורו היא משום שלא

וכל מה שהוכיחה שם הגמרא שלשמואל חייב ולרב פטור, הוא משום שאין שם טענה שתי כסף. ועיין שם.

ומסקנת הרשב"א היא, שרב סובר כי כאשר טענו חיטין והודה לו באחת מהם — חייב.

בפרוטה וכפר בכלי דחייב — הוא לשמואל. דאמר טענו חיטין ושעורין והודה באחד מהם חייב. ודין זה הוא לשמואל ולא לרב. ועיין שם בהמשך דברי הרשב"א שנקט שאין הכרח בראיה זו, ואפשר שאף רב סובר את דינו של שמואל.